

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Yıl : 1970

Cilt : XVIII

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY (*Dekan*)
Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN
Prof. Dr. İ. A. ÇUBUKÇU
Doç. Dr. İ. CERRAHOĞLU
Doç. Dr. M. HATİBOĞLU
Doç. Dr. Hüseyin ATAY

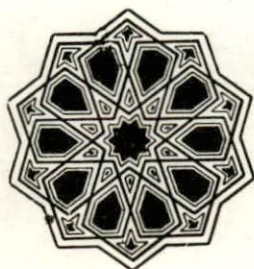
Yıl : 1970

Cilt : XVIII

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

YIL : XVII

YIL : 1970

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA 1972

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Doç. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Kur'an ve Hadis'te Aile Planlaması</i>	1
Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Sufyân b.Sa'id es-Sevri ve Tefsiri</i>	23
Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>İbn Ebi Hâtim ve Tefsiri</i>	35
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Bergson'da Şuur Halleri ve Zaman</i>	47
Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, <i>İbahilik ve Batınilik</i>	67
Doç. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Allah'ın Halifesi : İnsan</i>	71
J. SCHACHT, "Peygamberin Sünneti" Tabiri Hakkında (çev. Mehmet S. HATİBOĞLU)	81
Dr. Süleyman ATEŞ, <i>Üç Müfessir Bir Tefsir</i>	85
Dr. Abdülkadir ŞENER, <i>İslâm Hukukunda Maslahat ve Mefsedet Anlayışı</i>	105
Osman KESKİOĞLU, <i>Muhammed Abduh</i>	109
M. Turhan ÖZDEMİR, <i>Goethe'nin Şiirinde Hz. Muhammed</i>	137
Prof. Dr. Fuad KÖPRÜLÜ, <i>İslâm Şüfi Tarikatlerine Türk-Moğol Şamanlığının Te'siri</i> (çev. Yaşar ALTAN)	141
Dr. Halil CERR, <i>Farabî Füsüs'ül Hikem'in Yazarımıdır</i> (çev. Kifayet ÖZAYDIN)	153
William P. ALSTON, <i>Din</i> (çev. Günay TÜMER)	163
Muhammed KAFAFİ, Ph. D., <i>Abū Sa'id Muhammad B.Sa'id Al-Kalhâti'ye Göre Hâriciliğin Doğuşu</i> (çev. Ethem Ruhi FIĞLALI)	177
Claude CAHEN, <i>Baba İshak, Baba İlyas, Hacı Bektaş ve Diğerleri</i> (çev. İsmet KAYAOĞLU)	193
 <u>Kitap Tanıtma :</u>	
<i>Mukârenetu'l-Edyân</i> , (Günay TÜMER)	203
<i>Bibliyografya</i> , (Dr. Abdülkadir ŞENER)	223
<i>Tabiat'ud-Da'vet-il-Abbasiyye</i> , (Mustafa FAYDA)	227

BİBLİYOGRAFYA

Majid KHADDURÎ, Islamic Jurisprudence: Shafi'î's Risala, The Johns Hopkins Press, Baltimore, Maryland (U.S.A.), 1961, s.I-XIV + 376.

Johns Hopkins School'da Orta Şark Araştırmaları (Middle Eastern Studies) Profesörü ve İslâm Hukukunda Savaş ve Barış (War and Peace in the Law of İslam, Baltimore, 1955). adlı eserin yazarı olan Majid Khaddurî (Ma-cid Haddurî), esas itibariyle İmam Şafi'î'nin "Risale"sinin İngilizce tercemesini teşkil eden bu eserine ikibuçuk sahifelik bir önsöz (s. VII-IX)'den sonra uzun bir giriş (s. 1-54) yazmıştır.

Bu girişte Prof. Majid Khaddurî tarafından; Risale'nin tarihî zemini; Şafi'î'den önce İslam Hukukunun durumu, Şafi'î'nin hayatı, şahsiyet ve karakteri; Risale'nin kompozisyon ve yapısı: eski ve yeni Risale, Risale'nin tertibi ve kaynakları; Risale'nin mahiyeti ve bu konudaki tartışmalar: Risale'nin dili, ana fikirleri; Risale'nin mânâ ve gâyesi: İslâm hukuku metodolo-jisinin (fıkıh usûlünün) kurucusu olarak Şafi'î' hukukun İslâmlaşması ve ide-alleşmesi, Şafi'î'nin etkisi, Risale'nin metinleri: yazma ve matbu nushala-ryla tercemesi konuları üzerinde özlü bilgiler verilmiştir.

Bundan sonra eserde (s. 55-352) Risale'nin İngilizce tercemesi yer almak-tadır. Daha sonra eser, Risale'de geçen râviler indeksi, sözlük, bibliyografya ve bir indeks ile nihayete ermektedir.

Ana çizgileriyle tanıtmaya çalıştığımız bu eserin belkemiğini teşkil eden Risale, İmam Şafi'î (Öl. 204 H./820 M.) tarafından yazılmış olup fıkıh usûlü konusunda bize kadar ulaşma şansına kavuşan ilk eserdir. Gerçi Hanefiler İmam Ebu Yusuf'un ve Ca'ferîler İmam Muhammed Bakır ve İmam Ca'fer es-Sadık'ın fıkıh usûlü konusunda ilk eser yazan bilgileri teşkil ettiklerini ileri sürerlerse de, onların eserleri bize intikal etmemiştir.

Risale'nin muhteviyâtına geçmeden önce yazma ve matbu nushaları hakkında bir iki söz etmek yerinde olur sanırız.

İmam Şafi'î, Risale'yi, birisi Bağdad'da, diğeri de Mısırda olmak üzere iki kere yazmıştır. Risale'nin en eski yazma nushası, Rabi' b. Süleyman (Öl.

270 H./884 M.)'ın elyazısı olan nushadır. Metnin tetkikinden de anlaşılacağı üzere, İmam Şafi'î, bu nushayı bizzat Rabi' b. Süleyman'a dikte (imlâ) etmiştir.

Dâru'l-Kütübi'l-Mısıriyye'de, birisi Rabi' b. Süleyman, diğeri Cemal İbni Cemâ'a adına kayıtlı iki yazma nushası bulunan Risale Mısırdaki dört kere bastırılmıştır.

1. Basım: el-Matbaatü'l-İlmiyye, 1312.
2. Basım: el-Matbaatü's-Şerefiyye, 1315.
3. Basım: Bulak, 1321. Bu basım, el-Umm'un birinci cildinin baştarafındaki sekseniki sahifeyi teşkil etmektedir.
4. Basım: Matbaatu Mustafa el-Bâbiyyü'l-Halebî, 1358 H./1940 M. Bu basım, Rabi' b. Süleyman nushası esas alınarak, daha doğrusu asıl nusha kabul edilerek Ahmed Muhammed Şakir tarafından tahkik edilmiş olup son derecede kıymetli dipnotları ihtiva etmektedir.

Risale'yi bir kısım dipnotlar ilâve ederek İngilizceye çeviren Prof. Majid Khaddurî, Bulak basımı ile Ahmed Muhammed Şakir neşrini tercemesine esas olarak almış ve sahife kenarlarında "S" harfi ile gösterdiği A. M. Şakir neşrinin, "B" harfi ile gösterdiği Bulak basımının sahife numaralarını vermiştir.

Ancak Majid Khaddurî, A. M. Şakir neşri, s. 357-369 ve Bulak basımı, s. 50-51'de yer alan "Hukuk İlmi" (Babu'l-İlm) başlıklı kısmı, "Beyan'ın Keyfiyeti" (Babu Keyfe'l-Beyan) bölümünden, yani, A. M. Şakir neşri, s. 41, paragraf 132 ve Bulak basımı, s. 7'den sonraya almış ve konu itibariyle asıl tertibin böyle olması gerektiğini bir dipnot ile belirtmiştir. Bir de "Allah Rasûlünün Nehyinin Sıfatı" (Sıfatu Nehyi'llâh ve Nehyi Rasûlih) bölümünü, yani, A. M. Şakir neşri, s. 343-355 ve Bulak basımı, s. 48-50'de yer alan kısmı "Nâsih ve Mensûh" adlı bölümden sonraya almış ve burada da konu itibariyle tertibin bu şekilde olması gerektiğine dipnotta işaret etmiştir.

Risale'nin muhteviyatına gelince; fakihler tarafından hüküm çıkarılırken gözönüne alınan metod ve kaideleri İmam Şafi'î, Risale'sinde bir disiplin haline getirmiştir. Şafi'î'nin bu çalışmasını, tıpkı Aristo'nun mantığı bir disiplin halinde tedvin edişine benzetenler, doğrusu bu görüşlerinde haklıdır; çünkü nasıl Aristo'dan önce mantık var idiyse, Şafi'î'den önce de fıkıh usûlüne ait kaideler, dağınık şekilde de olsa, mevcuttu. İmam Şafi'î bunları tenkit, tahlil

ve terkip süzgesinden geçirmiş ve kendi görüşlerini de katarak bir ilim halinde tedvin etme kudretini göstermiştir.

Nefis bir baskı ve güzel bir cilt ile okuyuculara sunulmuş olan Risale'nin bu İngilizce tercemesi, konu itibarıyla şu bölümleri ihtivâ etmektedir:

- I. Giriş (s. 57-66).
- II. Beyanım keyfiyeti (s. 67-80).
- III. Hukuk ilmi (s. 81-87).
- IV. Allah'ın Kitabı (s. 88-108).
- V. Peygamber'in Sünnetine uymanın farz oluşu (s. 109-122).
- VI. İslâm Hukukunda nesih (Nâsîh ve Mensûh) (s. 123-145).
- VII. Farzlar (s. 146-172).
- VIII. Allah ve Rasûlünün nehyinin sıfatı (s. 173-178).
- IX. Hadis (s. 179-238).
- X. Haber-i vâhid (s. 239-284).
- XI. İcma^c (s. 285-287).
- XII. Kıyas (s. 288-294).
- XIII. İctihad (s. 295-303).
- XIV. İstihsan (s. 304-352).
- XV. İhtilaf (s. 333-352).

Burada bölüm başlıklarını verdiğimiz Risale'de İmam Şafi'î, fevkalâde cedelci bir üslupla ve ayrıntılarına inerek usul meselelerini ele alır, kendi görüşüne uyanları savunur, muarız olduğu düşünce ve telâkkileri çürütmeye çalışır.

İslâm hukuku metodolojisiyle ilgili böyle ciddi ve kaynak bir eserin, her halde Batı dillerinden önce Türkçe'ye kazandırılmış olması beklenirdi!..

Dr. ABDÜLKADİR ŞENER